

Datu valsts inspekcija

Elijas iela 17, Rīga, LV-1050, tālr. 67223131, fakss 67223556, e-pasts info@dvi.gov.lv, www.dvi.gov.lv

Rīgā

19.01.2021. Nr. [...]

Uz [...]

[.....]

Par tiesībām publicēt personas datus saturošu informāciju medijos un sociālajos tīklos

Datu valsts inspekcija (turpmāk – Inspekcija) ir saņēmusi [...] (turpmāk – biedrība) 2020. gada 15. decembra iesniegumu (reģ. 16.12.2020. ar Nr. [...]), kurā lūgts sniegt atzinumu, vai saskaņā ar personas datu aizsardzības normām, nolūkā aizstāvēt privātpersonu un/vai visas sabiedrības likumīgās intereses, biedrībai ir tiesības publiskot medijos un sociālajos tīklos negodprātīgu, nekompetentu valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonu un darbinieku vārdus un uzvārdus, kuru nekompetence un/vai negodprātība ir apliecināma ar dokumentētiem pierādījumiem – iestāžu dokumentiem, audio, video ierakstiem un citiem rakstiskajiem pierādījumiem.

Inspekcija ir iepazinusies ar biedrības iesniegumu un sniedz turpmāko skaidrojumu.

Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) (turpmāk – Regula) paredz atsevišķus izņēmumus tās tiesiskā tvēruma piemērošanā, īpaši attiecībā uz personu datu apstrādi žurnālistikas vajadzībām.

Regulas 4. apsvērumā skaidro, ka personas datu apstrāde būtu jāveido tā, lai tā kalpotu cilvēkam. Tiesības uz personas datu aizsardzību nav absolūta prerogāta; tās ir jāņem vērā saistībā ar to funkciju sabiedrībā un jālīdzsvaro ar citām pamattiesībām saskaņā ar proporcionalitātes principu. No minētā izriet, ka tiesības uz personu datu aizsardzību ir izlietojamas tādā pat izpratnē kā jebkuras citas personai piemītošās cilvēktiesības, t.i., tiesības uz personu datu aizsardzību nav un nevar būt pārākas par, piemēram, personas tiesībām uz vārda brīvību. Tādējādi personas tiesības (vai to pārkāpums) uz datu aizsardzību nav izvērtējamas atsevišķi no citām tiesībām, bet vērtējamas kontekstuāli saskaņā ar proporcionalitātes principu.

Regulas 153.apsvērumā ir uzsvērta nepieciešamība saglabāt līdzsvaru starp vārda brīvības aizsardzību un personas tiesībām uz datu aizsardzību, īpaši ziņu arhīvos un preses bibliotēkās.

Regula paredz, ka starp tiesību uz vārda brīvību un tiesību uz personas datu aizsardzību pastāv zināma robeža, kuru pārkāpjot tiktu veikta nelikumīga personas datu apstrāde, tādējādi, katrā atsevišķā gadījumā pārziņa pienākums ir izvērtēt apstrādāto personas datu apjomu attiecībā pret izmantotajām tiesībām uz vārda brīvību. Turklāt, lai vārda brīvības īpaši svarīgā loma katrā demokrātiskā sabiedrībā būtu pietiekami ņemta vērā, jēdzieni, kas saistīti ar šo brīvību, piemēram,

jēdziens „žurnālistika”, ir jāinterpretē plaši, iekļaujot darbības ar mērķi publiskot informāciju, viedokļus vai idejas ar jebkāda izplatīšanas līdzekļa palīdzību¹.

Fizisko personu datu apstrādes likuma (turpmāk – FPDAL) 32.panta pirmā daļa paredz, ka personai ir tiesības apstrādāt datus cita starpā žurnālistikas vajadzībām, ja tas tiek darīts ar mērķi publicēt informāciju, kas skar sabiedrības intereses. Atbilstoši minētā panta otrai daļai, apstrādājot datus žurnālistikas vajadzībām, Regulas noteikumi (izņemot 5.pantu) netiek piemēroti, ja ir konstatējami visi šādi kritēriji: 1) datu apstrādi veic, lai īstenotu tiesības uz vārda un informācijas brīvību, ievērojot personas tiesības uz privāto dzīvi, un netiek skartas tādas datu subjekta intereses, kurām nepieciešama aizsardzība un kuras ir svarīgākas par sabiedrības interesēm; 2) datu apstrādi veic ar mērķi publicēt informāciju, kas skar sabiedrības intereses; 3) datu regulas noteikumu ievērošana nav savietojama vai liedz īstenot tiesības uz vārda un informācijas brīvību. Tādejādi personas datu apstrādei žurnālistikas vajadzībām nav nepieciešams neviens no Regulas 6.panta 1.punktā noteiktajiem tiesiskajiem pamatiem, ja tā atbilst FPDAL 32.panta otrās daļas visiem kritērijiem. Taču minētais nenozīmē, ka ikvienā gadījumā biedrība būs tiesīga veikt šādu datu apstrādi. Proti, veicot datu subjekta interešu izvērtējumu atbilstoši FPDAL 32. panta otrās daļas 1.punktam, noteiktos gadījumos datu subjekta intereses var prevalēt un attiecīgi persona nebūtu tiesīga veikt datu apstrādi (publicēt informāciju) žurnālistikas vajadzībām.

Datu apstrādes atbilstību minētajiem kritērijiem var izvērtēt pārzinis, kurš nosaka apstrādes nolūku, proti, biedrība, kas vēlas veikt valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonu un darbinieku personas datu apstrādi nolūkā informēt sabiedrību, jo tikai biedrībai ir zināms, kādu pienesumu (labumu) sabiedrībai tā vēlas sniegt, apstrādājot attiecīgos personas datus. Saskaņā ar Regulas 24.pantu pārzinis ir atbildīgs par personas datu apstrādi un viņa pienākums ir nodrošināt un uzskatāmi parādīt, ka apstrāde notiek saskaņā Regulu. Ņemot vērā FPDAL 32. pantā noteiktos kritērijus, pārzinis ir atbildīgs arī par izvērtējuma veikšanu atbilstoši minētajiem kritērijiem personas datu apstrādei žurnālistikas vajadzībām un to, ka personas datu apstrāde tiek veikta atbilstoši paredzētajam mērķim un tam nepieciešamajā apjomā.

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 100.pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta. Savukārt Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencijas) 10.panta pirmā daļa nosaka, ka ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no publisko institūciju puses. Kā norāda Augstākā tiesa spriedumā lietā Nr.A420471613, “gadījumos, kad jāvērtē personas datu aizsardzība interneta publikāciju kontekstā, jāņem vērā arī citu personu tiesības uz vārda brīvību, proti, sabiedrības tiesības saņemt informāciju, kā arī konkrēto personu tiesības informāciju izplatīt, kas arī aizsargātas Konvencijas 10.pantā un Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk – Harta) 10.pantā.”

Eiropas Savienības Tiesa (turpmāk – EST) 2008.gada 16.decembra spriedumā lietā Satakunnan Markkinapörssi un Satamedia (C-73/07) norādīja, ka no Direktīvas 95/46 sagatavošanas darbiem izriet, ka šīs direktīvas 9.pantā paredzētie izņēmumi un atkāpes ir piemērojami ne tikai plašsaziņas līdzekļu uzņēmumiem, bet arī visām personām, kas nodarbojas ar žurnālistiku.

Papildus Inspekcija paskaidro, ka atbilstoši Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments 2019.gada 19.marta spriedumam (lieta Nr.A420502213, SKA-6/2019), valsts amatpersonu attēlu publiskošana žurnālistikas nolūkos pamatā tiek prezumēta kā veikta sabiedrības interesēs. Lai radītu vai veicinātu diskusiju par sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem, publicēt informāciju žurnālistikas nolūkos var jebkura persona. Vienlaikus personai, kura nav uzskatāma par žurnālistu, publicējot informāciju, tieši tāpat ir jāievēro pienākums par precīzas un uzticamas informācijas sniegšanu, kā arī jārīkojas labā ticībā.

¹ sal. Eiropas Savienības Tiesas 2008.gada 16.decembra sprieduma lietā Satakunnan Markkinapörssi un Satamedia, C-73/07, 52.-61.p.

Valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonas un darbinieki, pildot darba pienākumus, veic iestādes funkcijas un realizē valsts varu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) ir atzinusi, ka tas, kurš pēc savas vēlēšanās darbojas publisko tiesību jomā, nevar pieprasīt pret sevi tādu pašu attieksmi kā privātpersona, kurai ir tiesības uz anonimitāti².

Arī Eiropas Padomes Ģenerālās Asamblejas rezolūcijas 1165 (1998) (turpmāk – Rezolūcija 1165) 6.punktā ir norādīts, ka publiskām personām ir jāatzīst, ka īpašā pozīcija, ko tās ieņem sabiedrībā automātiski ir saistīta ar pastiprinātu spiedienu uz to tiesībām uz privāto dzīvi. ECT ir atzinusi, ka attiecībā pret publiskām personām pieļaujamās kritikas robežas ir plašākas nekā privātpersonu kritikai. Savukārt Rezolūcijas 1165 7.punktā skaidrots, ka publiskas personas ir personas, kas ieņem amatus valsts institūcijās vai izmanto valsts resursus, un, vispārīgi runājot, visas tās personas, kas ir nozīmīgas sabiedrības dzīvē - gan politikā, gan ekonomikā, mākslā, sociālajā sfērā, sportā vai kādā citā sfērā.

Ievērojot minēto, konstatējams, ka personas, kas veic valstiskas funkcijas, ir pakļaujamās lielākai sabiedrības uzmanībai un informācija par šo personu dzīvi dod pienesumu diskusijām par sabiedriski svarīgiem jautājumiem. Tādejādi publiskām personām ir jāreķinās ar lielāku sabiedrības uzmanību kā „parastam ierindas pilsonim”.

Saskaņā ar Satversmes 116.pantu personas tiesības uz privāto dzīvi var ierobežot, ja ierobežojums ir likumā paredzēts un ja tā mērķis ir aizsargāt citu cilvēku tiesības, demokrātiskas valsts iekārtu, sabiedrības drošību un tikumību. Satversmes tiesa 2010.gada 18.februāra spriedumā lietā Nr.2009-74-01 norāda, ka Satversmē noteiktās pamattiesības var ierobežot, ja vien ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu, tam ir leģitīms mērķis un tas ir samērīgs. Savukārt 2011.gada 14.marta spriedumā lietā Nr.2010-51-01 Satversmes tiesa norāda, ka no starptautiskajiem cilvēktiesību aizsardzības dokumentiem vispirms izriet vispārīgie personas datu aizsardzības pamatprincipi: tiesiskums, taisnīgums, minimalitāte un anonimitāte.

Ģenerālvokāts EST lietā Digital Rights Ireland Ltd. vs. Minister for Communications, Marine and Natural Resources u.c. un Kärntner Landesregierung (C-293/12) 133.apsvērumā norāda, ka Hartas 52.panta 1.punktā ir prasīts ne tikai tas, ka visiem pamattiesību īstenošanas ierobežojumiem ir jābūt noteiktiem tiesību aktos, bet arī tas, ka tie ir jāīsteno, stingri ievērojot samērīguma principu. Proti, tajā samērīgums nav noteikts kā vispārējs Savienības princips, bet, daudz konkrētāk, kā jebkura pamattiesību ierobežojuma būtisks priekšnosacījums.

Veicot samērīguma izvērtējumu, ir jāņem vērā sekojošie kritēriji tiesību uz vārda brīvību un tiesību uz personas datu aizsardzību sabalansēšanai personas datu publicēšanas gadījumā: 1) vai informāciju ir nepieciešams zināt sabiedrībai; 2) vai tā ir kāda svarīga sabiedrības interese; 3) vai persona, par kuru publicē informāciju (datu subjekts), ir publiska persona; 4) kā informācija tika iegūta; 5) vai informācija ir uzticama”³.

Attiecībā uz kritēriju, ka publicējamai informācijai ir jābūt uzticamai un patiesai, Inspekcija norāda, ka tikai tādā gadījumā, ja normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonas vai darbinieka rīcība vai pieņemtais lēmums ir atzīts par prettiesisku, šādu personu varētu apsūdzēt prettiesiskas darbības veikšanā. Savukārt kādas privātpersonas subjektīvais viedoklis par to, ka valsts un pašvaldību iestāžu amatpersona vai darbinieks ir rīkojies negodprātīgi, nevar kalpot par pamatu šādas informācijas publicēšanai medijos vai sociālajos tīklos. Tas, ka lēmums neatbilst personas gaidām un vēlmēm, vēl nenozīmē, ka tas ir prettiesisks un, ka amatpersona rīkojusies neatbilstoši normatīvajiem aktiem. Līdz ar to noteiktajos gadījumos informācija nebūtu uzskatāma par uzticamu un patiesu, un personai būtu tiesības vērsties tiesā pret biedrību par nepatiesas informācijas izplatīšanu.

² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2004.gada 16.novembra spriedums lietā Karhuvaara and Ittalahti v. Finland. 20.p.

³ Handbook on European data protection law, European Union Agency for Fundamental Rights, Council of Europe, 2014, 23-25.lpp.

Ievērojot iepriekš minēto, biedrībai ir tiesības publiskot medijos un sociālajos tīklos valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonu un darbinieku vārdus un uzvārdus, ja, pirms personas datu apstrādes žurnālistikas vajadzībām ir veikts samērīguma izvērtējums un tā rezultātā konstatēts, ka izpildās visi kritēriji atbilstoši FPDAL 32. panta otrai daļai, tostarp konstatēts, ka datu subjekta intereses konkrētā gadījumā neprevalē pār sabiedrības interesēm. Papildus jākonstatē, ka publicējamā informācija ir uzticama un patiesa, un ir ievēroti Regulas 5.pantā noteiktie datu apstrādes principi, kas cita starpā noteic, ka datu apstrāde veicama tikai atbilstoši paredzētajam mērķim un tam nepieciešamajā apjomā.

Direktore

J.Macuka

[...]

IZRAKSTS PAREIZS